

Dünya İnsan Bilimleri Dergisi

World Journal of Human Sciences

ISSN: 2717-6665

Ocak 2022

Cilt/Volume: 2022

Sayı/Issue: 1

Geleneksel Kayseri Düğünlerine Dair*

Traditional Kayseri Weddings

*Neslihan Altuncuoğlu**

Özet

Evlilik, toplumların yaşantıları boyunca uyguladıkları, sosyal donatılarla zenginleştirilmiş bir olgudur. Toplumun temel taşı ailedir ve aile kurumunun tesisi evlilikle başlamaktadır. Gelenek ve göreneklerimiz içerisinde düğünler önemli bir yer kaplamaktadır. Düğün, Türk kültürünün en temel unsurlarından biridir ve aile kurumunun önemine işaret eden bir gelenektir. Evlenen çiftler için düğün yapılması insanlık tarihi kadar eskidir. Milletlere ve yörelere göre farklılıklar arzetsede, hepsinin temelinde eğlence ve kutlamalar vardır. Toplumdan topluma farklılıklar gösterse de Kayseri’de evlilik öncesi birtakım hazırlıkların, seremonilerin sırasıyla yapılması gerekmektedir. Kayseri’de, evlenme ile ilgili gelenek ve göreneklerin çoğu günümüze kadar süregelen olup, geçmişte uygulanan bazı seremoniler, çağın getirdiği yenilikler doğrultusunda birtakım değişimler geçirmiştir. Bu çalışmada, Kayseri’de oldukça önemli bir yer teşkil eden düğün gelenekleri üzerinde durulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kayseri, Evlilik, Düğün, Gelenek.

* Bu çalışma Neslihan Altuncuoğlu’nun Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde kabul edilen “Türk Kadınının Sosyo-Ekonomik ve Kültürel Hayata Katılımı (Kayseri Örneği:1923– 1950)” adlı Doktora tezinden üretilmiştir.

* Sorumlu Yazar/Corresponding Autor: Dr. Öğr. Üyesi, Erciyes Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Kayseri Türkiye, ORCID ID: 0000-0002-3244-5077.

Atıf/Citation: Altuncuoğlu, N. (2022). Geleneksel Kayseri Düğünlerine Dair. Dünya İnsan Bilimleri Dergisi, 2022 (1), 76-95.

Abstract

Marriage has existed since ancient times. The headstone of society is family. The foundation of family unity begins with marriage. Wedding is the foundation of Turkish culture. The wedding tradition does not belong to one nation or one public, it is universal in purpose of serving. But, sometimes the road fort his purpose and steps may be difference, it's all about fun and celebration. Most of the traditions in Kayseri have survived until today but There have been changes in some ceremonies. In this study, traditional Kayseri weddings will be examined.

Keywords: Kayseri, Marriage, Wedding, Tradition

Giriş

Türk toplumlarında evlilik, bir erkeğin toplumda bir tabakadan diğer bir üst tabakaya yükseliş, baba olmanın meşrulaştırılması ve Türk Devletlerinin temeli olan aile kurumunun esas yöneticiliğine yani atalığa terfiidir. Bir bayan içinse evlilik, genç kızlıktan kadınlığa geçiş, anne olmanın meşrulaştırılması ve Türk ailesinin yönetici yardımcısı olan hatunluğa geçişidir. Düğün, iki gencin kaderlerini birleştirmeleri açısından, yeni bir hısımlık bağlantısının kurulması yönüyle aileler arası ilişkileri, iki tarafın akraba, dost, komşu çevrelerinin katılımını içine alır. Türklerde evlenme ve düğün, toplum tarafından çok önem verilen sosyal bir olgudur (Demir-Topbaşoğlu, 2016: 15).

Türklerde düğün, yeni bir ev açma, aynı zamanda soyun devamı anlamına da gelmektedir. Dolayısıyla aile önemli bir görevi de yerine getirmiş olur. Ailenin oluşumundaki ilk adım olarak görülen düğün olgusu ise, eğlence kültürünün bir ögesi olmasının yanı sıra, aileye giden bir yolun başlangıcı olduğu için önemli görülmüş, bu yüzden bazı düğünlerde dini uygulamalar da görülmüştür. Dini uygulamaların yapıldığı bu tarz etkinlikler, mevlidli düğün olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu sebeple düğünlere yalnız bir eğlence gözüyle bakılmamıştır. Türk sosyal hayatı içerisinde önemli yer edinmiş olan düğünler, günümüzde de şenlik havası biçiminde gerçekleştirilmektedir. Örneğin düğün törenlerinde yemek verme geleneği, bugün Anadolu'nun hemen her yerinde görülen bir uygulamadır. Benzer biçimde, Türklerde devlet erkânı tarafından çeşitli vesilelerle düzenlenen etkinliklerin benzerleri, tarihte yaşanan önemli olayların yıldönümlerine istinaden düzenlenen resmi bayramlarla gerçekleştirilmektedir. Tarihte görülen eğlence ya da şenlik anlayışına bakıldığında da günümüzdeki anlayış ve uygulamalarla aralarında fazlaca bir farklılık bulunmadığı görülmektedir. Bununla birlikte eğlence kavramı, değişen yaşam koşulları ve çevrenin etkisiyle, çok daha farklı etkinlikleri ya da vesileleri bünyesinde barındırır hale gelmiştir. Ancak düğün törenlerinin geçmişten günümüze değin değişmeyen ya da çok fazla işlevini yitirmeyen en önemli yanı, insanları bir araya getirmesi ve dolayısıyla paylaşımın yaşandığı bir mekân olmasıdır (Berber, 2009: 9).

Eskiden akd, düğüm, düğün manasına, yani iki tarafın birbirine söz vermesi, bağlanması anlamına gelen düğünün, eğlenceli, çalgılı, yemekli toplantılara karşılık olarak kullanılması daha sonraları olmuştur (Yakıcı, 2010: 32-36). Anadolu Türk Halkı için düğün, kuralları toplum tarafından belirlenerek kesinleştirilmiş kutsal bir tören olarak görülmüştür (Çetin, 2008: 120). Evlenme, aile kurumunun oluşmasındaki işlevi, neslin devamı, ayrıca sosyal hayatın düzen ve istikrarındaki rolü nedeniyle de evrensel bir nitelik taşımaktadır (Oruçov, a 2018: 180). Evlilik, toplumların devamını ve soylar arası bağ kurmayı sağlayan sosyal bir mekanizmadır. Tarihte onlarca güçlü devlet kuran Türklerin bu kabiliyetlerinin ardında yatan nedenlerden biri de sağlam atılan aile

temelleridir. Aile yapısının en önemli kişilerinin başında kadın gelmektedir. Kadın, ailenin direği, yuvayı kuran olarak görülmüş, her dönemde büyük önem verilmiştir. (Kartal, 2017: 45).

Evlenen çiftler için düğün yapılması insanlık tarihi kadar eskidir. Milletlere ve yörelere göre ayrıntılarda bazı farklılıklar olmakla birlikte hepsinin birleştiği nokta eğlenceye yönelik olmasıdır. Düğünler, yapıldığı topluma ve zamana göre büyük değişiklikler göstermekle birlikte kız ve erkek evinde icra edilen törenler, gelinin evliliğe hazırlanması, merasimle kocasının evine getirilmesi, davetlilere koca evinde yemek verilmesi veya diğer ikramlarda bulunulması bütün düğünlerin ortak özellikleri arasındadır (Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi,1994; 15-16). Anadolu'nun her yerinde olduğu gibi Kayseri'de de evlenme, toplum hayatının merkezinde konumlanmıştır. Bu çalışmada, birçok özelliğini günümüzde de muhafaza eden geleneksel Kayseri düğünleri üzerinde durulacaktır.

Geleneksel Kayseri Düğünlerine Dair

Kayseri'de düğün ritüelleri ana hatlarıyla şu aşamalara göre uygulanır: Evlenme arzusunu belirtme, görücü gezmek (dünürçülük), söz kesme, düzen, şerbet (nişan), dünürlük çağırma, damat derintisi, çeyiz gösterme, gelin hamamı, kına, düğün ve kız arkası.

Görücü

Döşenmiş odaya yani misafir odasına alınan görücüler biraz oturduktan sonra: “Hanım kız nerede, gelsin görelim?” derler. Kız evi de kızı giyindirip, kuşandırıp getirir. Kız gelenlerin elini öpüp dışarı çıkar. Biraz sonra görücülerden yaşlı olanı su ister. Suyu kız getirir. Yaşlı kadın suyu içerken, kız odanın ortasında ellerini göğsüne veya göbeğinin üzerine kavuşturarak durur. Görücüler suyu içerken, kızı tepeden tırnağa süzerler. Su içildikten hemen sonra misafirler kalkıp giderler (Barlas, 1963: 14). Bu aşamada kahve ikramı yapılmaz, bu nedenle bu iş çok zaman almaz, gelen misafirler kısa sürede kız evinden ayrılır (1939 Doğumlu Ayşe Bozkurt ile Yapılan Söyleşi). Görücüler eğer kızı beğendilerse, oğlanın diğer yakın, hısımlar ve akrabaları da gelip ayrı ayrı kıza bakarlar. Bütün ailede çoğunluk kızı beğenirse almaya karar verilir. Oğlanın annesi kızı bizzat gidip istemez. Oğlanla aynı çatı altında yaşayan diğer kadınlar da kızı isteyemezler. Böyle bir şey ayıp sayılır. Kızı istemeye çok yakın yaşlı akraba kadınları giderler (Barlas, 1963: 15-16).

Söz Kesme

Kadınlar kendi aralarında anlaşınca, işi resmiyete bindirmek için erkekler aralarında dünürlük düşürürler, yani söz kesmek için toplantı yaparlar. Söz kesmeye oğlanın dede, amca, baba, dayı gibi yakın erkek akrabaları, kızın babasının işyerine veya akşam evine giderek dünür düşerler.

Bu ilk gelişte kızın babasından kızını Allah'ın emri ile isterler. Kız babası formalite icabı “mühlet ister”. Burada içilen kahve, kızın sözünün alındığının bir ifadesidir.

Büyük Kahve: Söz kahvesi içildikten sonra, büyük kahve için en yakın gün, genellikle ilk cumartesidir kararlaştırılır. Büyük kahve denilen bu tören kız evinde olur. Oğlan evinin ve kız evinin uzak-yakın tüm akrabalarına, konu komşulara haber gider. Mahallelerinin imamını da alarak kız evine gelirler. Bu toplantıda damat bulunmaz. Oğlan evi, önceden, kız evine kahve, şeker, meşrubat ve pasta gönderir. Akşam namazından sonra davetliler gelmeye başlarlar. Önce yaşlılardan başlanarak kahve ikramı yapılır. Daha sonra, içi meyve suyu veya meşrubat dolu bardakların bulunduğu bir tepsi ortadaki sehpanın üzerine konulur. Bu arada hoca dualar okuyup hayırlı olmasını diler. Sonrasında kız evi de aralarında anlaşp şerbet(nişan) gününü bildirir (Barlas, 1963: 16).

Düzen

1930–1935 yıllarına kadar düzeni kız evi düzermiş, daha doğrusu şerbetlik alırlarmış, zamanla bu iş oğlan evine geçmiştir. Düzen düzmek demek, kızın nişan günü ve daha sonra giyeceği elbiselerle, diğer aksesuarı (makyaj malzemesi, manto, ayakkabı, terlik, çanta) almak demektir (Konakçı, 69). Düzen düzmeye gelin kız, birkaç yakın akrabası, kaynata, kaynana, bir evli, bir bekâr kadınla gidilir. Akşama kadar çarşıda dolaşılır, alış-veriş yapılırdı. Bu arada kaynata, gruba, öğleyin lokantada yemek yedirir. Bu eşyalar o gün oğlan evine gelir. Oğlan evinin yakınları ertesi gün düzene bakmaya gelirler. Bir veya iki gün sonra bu eşyalar kız evine götürülür (1939 Doğumlu Ayşe Bozkurt ile Yapılan Söyleşi).

Şerbet (Nişan)

Nişan organizasyonunu kız tarafı yapardı ve bu tören kadınlar arasında gerçekleşirdi. Bu tören genellikle kız evinde yapılırsa da kız tarafının tespit ettiği uygun bir yerde de yapılabilirdi. Kayseri’de bu iş için genellikle Kayseri Ticaret Odası salonu ya da uygun geniş salonu olan yakın bir akrabanın evi tercih edilirdi. Oğlan tarafı nişan günü dağıtılmak üzere, tek kişiye mahsus paketlenmiş, içinde lokum, çikolata, badem şekeri, akide şekeri ve kağıtlı şekerin bulunduğu, kurdeleyle bağlanmış olan paketleri kız evine gönderir. Bu hazırlanmış paketler nişan günü gelen konuklara ikram edilir (1939 Doğumlu Ayşe Bozkurt ile Yapılan Söyleşi).

Şerbetlik olarak gönderilenler genel hatlarıyla şunlardır: Siyah kadife elbise, saten telliyan denilen altı ipek, üstü sırmalı elbise, harput gezisi denilen her tarafı işli şalvar, atlas vs. den yapılmış dışlıklar, sırmalı kadifeden yapılmış dört etekli entari, üzeri düğmeli bot yandan düğmeli bot, siyah veya renkli ipekten yapılmış nakışlı dize kadar uzanan çorap, tepesi altın ve arkası püsküllü pullu fes, üstü bir sıra altın elmaslı işli başlık, saç süsü olan mahmudiyeler, belli büzmeli pelerin, sırmalı, kâbe çarısı,

mahat denilen sedir örtüsü, kilim gibi eşyalar. Alınan bu hediyeler ve oğlan evi akrabalarının saçı denilen hediyeleri bavullara doldurulup pazartesi sabahı kız evine yollanır. Akrabaların en çok yolladığı saçı halıdır. Bavullarla eşyaları getirene bahşiş verilir, eşyalar gelince kız evi hemen komşu ve akrabalarına haber salıp şerbetlik geldi, gelin bakın, der ve eşyalar konu komşunun huzurunda açılır. Şerbet günü sabahleyin kız evine, oğlan evinden sandıkla kesme şeker ve kağıtlı şeker yollanır. Kız evi kesme şekeri eritip süzer ve şerbet hazırlar. Kız ve oğlan evi davetlileri öğle ezanından itibaren toplanırlar. Para ile tutulan veya davetli kadınların çaldığı havalarla oynayıp eğlenirler (Barlas, 1963: 18). Bütün davetliler toplandıktan sonra oğlan evinden bir yaşlı kadın: “Gelin kızımızı getirin” der. Kız getirilir. Önce oğlan evi davetlilerinin, sonra kız evi konuklarının ellerini öper. Bu sırada kızın yanında hep bir kız arkadaşı bulunur. El öpmeler bitince kız odanın ortasına getirilir. Yaşlı bir kadın kızın yanına gelir. Kıza takılacak hediyeleri bu evli kadına verir. O da birer birer kıza takar (Barlas, 1963: 20). Kız tarafı da erkek tarafına (takı takanlara) çeşitli hediyeler verir. Önce kayın validenin hediyesi takılır. Hediye takılması bitince kayın valide nişan yüzüğünü bu evli kadına verir ve kadın yüzüğü takar. Damadın yüzüğünü ise kızın annesi, kayın valideye verir, O da yüzüğü evine götürür ve oğluna takar. Bu durum daha sonraki yıllarda değişikliğe uğramıştır. Damat gelinle nişanda bulunmaya başlamıştır. Benzer durum nişan yüzüğü seçiminde de vardır, yüzüğü beğenme işini gelin ve damat değil, kız tarafı ve oğlan tarafından iki kişi giderek uygun ölçülere göre yüzüğü seçerlerdi. Daha sonraki yıllarda bu durumda da değişim yaşanmış, gelin ve damat beraberlerinde birkaç yakınlarının da bulunması kaydıyla yüzük beğenme işine katılmışlardır. Gelin kız şerbet günü iki üç kez kıyafet değiştirir ve her seferinde kayınvalideden başlayarak misafirlerin elini öper. Bütün bunların ardından gelin kız, annesi ve birkaç yakını gelen misafirleri kapıda yolcu eder ve nişan böylece tamamlanır (1939 Doğumlu Ayşe Bozkurt ile Yapılan Söyleşi).

Resmi Nikâh

Resmi nikâh genellikle belediye nikâh salonunda değil, kız evinde yapılır. İki tarafın yakın akrabaları toplanırlar. Nikâh memurları bilinen seyir içinde nikâhı kıyarlar. Nikâh kıyılırken gelin ve güvey birbirlerinin ayaklarına basmaya çalışırlar. Burada erkek daha müsamahakârdır. Nikâh memurlarına kutu içinde şeker ikram ederek uğurlanır (Konakçı; 69).

Dünürlük Çağırma

Dünür gezmesi de denilen dünürlük çağırma nişandan sonra başlar. Düğünden önce gerçekleşen bu oturumları yalnız kız tarafı çağırır ve kız evinin bütün akrabaları tamamlanana kadar devam eder. Düğünden sonra yapılan dünürlük gezmelerinde ise oğlan tarafı davet eder. Gelin kızın gittiği her eve bavullarla kızın elbiseleri taşınır, getirilen bu elbiseler kız tarafından teker teker

giyilmek suretiyle sergilenir, bütün takılarını üstüne takar, her kıyafet değişiminin ardından gelin kız misafirlerin elini öper (1946 Doğumlu Hatun Ulusoy ile Yapılan Söyleşi).

Damat Derintisi

Damat derintisi (Toplantı, İnsan Kalabalığı) oğlan evinde salı günü akşamı olur. Bu toplantıya haber salınsın salınmasın bütün tanıdıklar davetlidir. Mahallenin bütün delikanlıları bu toplantıya iştirak ederler (Barlas; 28).

Çeyiz

Oğlan evinden gelen eşyaların yanına, kızın akrabalarından gelen hediyeler, herkesin adına göre ayrı ayrı kâğıtlara yazılır. Bu kâğıtlar herkesin hediyesinin ucuna iğnelenir ve kız evine yollanır. Oğlan evine de kız evi bu hediyelere mukabil çamaşır yollar. Çamaşır olarak isimlendirilen bohçanın içinde, damat için gömlek, elbiselik kumaş, çorap, mendil, kayın valide için mantoluk kumaş, kayın baba için takım elbiselik kumaş, kardeşler için elbiselik kumaş, halı seccade, sedir halısı gibi objeler yer alır (1939 Doğumlu Ayşe Bozkurt ile Yapılan Söyleşi).

Bu gelen hediyeler kızın çeyiz sandığına konmadan önce kız evinde kızın teşhir edilen çeyizinin yanına konularak herkese gösterilir. Bu teşhir sırasında, oğlan evi tarafından daha önce çeşitli vesilelerle yollanan hediyeler de asılır. Çeyiz eskiden atlarla taşınırdı ve bu atların başları işlemeli mendillerle süslenirdi. Günümüzde ise motorlu taşıtlarla götürülüyor. Oğlan evine gelen çeyiz de aynı şekilde gelen misafirlerin görebileceği şekilde bir odada teşhir edilir (Barlas, 1963: 31-32).

Düğünler pazartesi günü başlar. Her iki ailenin erkekleri sabahın erken saatinde oğlan evinde ve kız evinde ayrı ayrı toplanırlar. Oğlan evinden birkaç kişi kız evine gider burada kalın duası yapılır, “kalın” denilen çeyiz alınarak oğlan evine götürülür. Oğlan evinde de dua yapılır çeyiz alınır, ardından misafirler dağılır (1939 Doğumlu Ayşe Bozkurt ile Yapılan Söyleşi).

Gelin Hamamı

Gelin hamamına salı günü gidilir. Kız tarafı hamamı kiralar, akraba ve ahabap evlerine önceden sabunlar dağıtılır. Sabunların arkasında hamamın adının yazıldığı bir kâğıt yapıştırılır. Gelinin oturacağı yer döşetilir. Gençler, gelinin yanına oturur. Kız tarafı hamama ev sahibesi olarak erken gider. Orada misafirlerini karşılar. Hamamda yapacağı ikramları kız tarafı götürür. Ayrıca hamamcıya temizlik yapan görevlilere hediyeler alınır. Biraz sonra natıra iki eline mumlar alır, arkasında da ikişer ikişer sıra olurlar ve aralarına gelini de alıp Erkilet Türküsünü okuyarak şadırvanın etrafında dolanırlar. Bu sırada oğlan evi davetlilere para serpileri saçar (Barlas, 1963: 26).

Gelin kız hamam kıyafetini giyer; ayağında gümüş nalisi, başında tacı hamama arkadaşlarıyla beraber girer, beraberlerinde tef, dümbelek çalınır, mumlar yakılır, şarkılar eşliğinde hamama girilir, önce hamamın içinde eğlence yapılır, daha sonra gelin kız hamamın yüksek bir yerine sandalye üzerine oturur; erkek tarafının hanımları çeşitli hediyeler takar. Gelin yıkanır tekrar şenlik başlar, gelin de kayınvalideyi hamamda yıkar, türküler eşliğinde gelin kız hamamdan çıkarılır. Büyüklerin elleri öpülür. Kız tarafından getirilen yiyecekler misafirlere dağıtılır. Hamamlarda turşu, çemen, ekmek, bazlama, patates salatası genellikle tercih edilirdi. Böylece gelin hamamı sona erer, herkes evine gider (1928 Doğumlu Ayten Sırcan ile Yapılan Söyleşi).

Kına

Kız Kınası: Oğlan tarafı kınadan bir gün önce kız evine kına ve çerez gönderir. Yatsı ezanıyla birlikte kadın misafirler kız evinde toplanır ve çalgıcıların çaldığı havalarla oyunlar oynanıp eğlenirler. Kayserinin en ünlü çalgıları eskiden “Kör Ali” ile “Tek elli Fatma” idi. Gelin kız misafirleri gelinliğini giyerek karşılar. Çerezler, tatlılar, yiyecekler ikram edilir. Müzik ve oynama merasiminin ardından kına yakma ritüeli başlar, Gelin, bindallı adı verilen bir kıyafet giyerek başına kırmızı tülден işlemeli bir örtü örter.

Kınayı hazırlama ve yakma görevi mutlu evliliği olan bir kadına verilir. Kına bakır bir tas içinde hazırlandıktan sonra mumlarla süslenmiş kına tepsisinin üzerine konur. Gelinin eline kına yakıldıktan sonra gelin misafirlerle birlikte eğlenir. Davete katılan diğer kızların da eline kına yakılması tamamlanınca gelin kızı ortaya çıkarıp oynatırlar (Barlas, 1963: 34-36). Kına gecelerinde en yaygın olarak yapılan ikramlar, kete, halka, baklava, su böreği ve yaprak sarmasıdır (1939 Doğumlu Ayşe Bozkurt ile Yapılan Söyleşi).

Erkek Kınası: Erkek davetliler ya aynı evin iki ayrı odasında ya da iki ayrı komşu evinde toplanırlar. Yaşlılar aralarında sohbet ederlerken; gençler de çalgıcıların çaldığı havalarla eğlenir ve erkek köçeklerin oyunlarını seyrederek. Yatsı namazından sonra 4-5 tane evli şahıs, çalgıcılar ve köçekler, yaya, atla veya otomobillerle kız evine giderler. Kız evine yakın bir evde yaşları en aşağı 40-50 olan ve daha gençlerin bulunamayacağı kız evi konukları otururlar. Oğlan evinden kınayı almaya gelenler de buraya girip otururlar. Çalgıcılar ve köçekler kapıda dururlar. Odanın ortasına bir masa konulur. Masanın üzerine sayısı 6-14 arasında değişen mumlarla süslü ve iki katlı, ikinci katında süsler bulunan, mumdanlık konur. Masanın ayağının yanına kırmızı bakır tepsi konur. Bu tepsinin içine çerez konmuştur. Çerezin üzerinde kırmızı kurdele ile bağlı mendil ve bir tas içerisinde kına vardır. Kına ortaya konulunca bir hoca dua okur. Oğlan evine gelindikten sonra kınayı önce yaşlıların bulunduğu odaya götürürler. Kına duası yapıldıktan sonra tepsiyi gençlerin bulunduğu yere getirirler ve yere serili ufak bir halının üzerine koyarlar. Kınayı getirenlerden birisi halının ucuna diz çöker. Sağına sağdıç, soluna damadı alır. Ortadaki adam önce damadın, sonra da

sağdıcnın sağ ellerine kına koyup kırmızı kurdele ile bağlar. Kurdele bağlanır bağlanmaz damadı ve sağdııcı yumruklamaya başlarlar (Barlas, 1963: 37).

Dini Nikâh

Dini nikah kalabalık bir ortamda kıyılmaz. Nikahı kıyacak hocanın yanında iki tane de şahit vardır. Damadı karşısına oturtur. Kız veya kızın vekili de hocanın yanında yerini alır. Hoca, bir bağlantı olmaması için herkesin elini dizinin üzerine koydurur. Ayrıca nikâhın kıyılacağı saati yalnız içeri gireceklere duyurur, başkalarına bildirmezler. Nikâhtan sonra davetliler yemeklerini yiyip, yatsı ezanına kadar sohbet ederler (Barlas, 1963: 41).

Düğün

Düğün için davetiye bastırma adeti yoktur. Kadın veya erkek bir kişi seçilir, eline liste verilir, adresler ezberletilir buna da okuyucu denirdi. Bu kişi sokak sokak dolaşır, düğünün gün ve saatini bildirirdi. Okuyucuya para, su, un, pirinç, bulur, pekmez gibi ürünler verilirdi. (Yeğenoğlu, 1963: 45).

Kızın arkadaşları kına gecesi gelin kızla beraber kalırlar. Sabahleyin (perşembe sabahı) kalkıp katmer yapıp, pastırma ile yerler. Öğleye yakın gelin kıza gelinliğini giydirip hazırlarlar. Oğlan evinden öğle üzeri gelen 20–30 yenge kadın, gelini alıp koçularla oğlan evine getirirler. Gelin kız, babası evinin kapısından ayrılırken, babası kızının beline kendi eli ile bir kemer, tülbent veya kuşak sarar. Buna halk arasında bekâret nişanı denir.

Gelin, oğlan evine geldikten sonra evin kapısı dışında bekleyen kayınbabanın elini öper. Kayınbaba gelininin başına arpa veya para serpisi saçar. Bu serpilerden cüzdanlarına koyanların zengin olacağına inanılır. Kayınbaba gelininin elinden tutarak kapının eşiğinden geçirir. Eşiğin içinde kaynana gelini karşılar. Gelin evin içine girince, yukarı bir yerden pöhrenk denilen kırık bir su küpü atılarak gelinin üç adım ilerisinde kırılır. Küp kırıklarına basarak geçen gelini, kayın validesi kolunun altından boyun eğdirerek geçirir. Daha sonra gelin bir koyun postunun üzerinde durur. Bu sırada kadınlar hep bir ağızdan:

“Gelin, hoş geldin, sefa geldin; ayağın kademli, başın davetli olsun. Doğurduğun oğlan, doğradığın kuyruk olsun” derler. Bundan sonra kaynana gelinin ağzına şeker verir. Elti ve görümceler gelinin koluna girerek sabahtan beri evde toplanmış olan konukların elleri birer birer öptürülüp, bir sandalyeye oturtulur ve şerbet ile kahve sunulur. Sabahleyin başlayan düğün, saat 16’ya kadar devam eder, çalgılar çalınır oyunlar oynanır ve türküler söylenir (Barlas, 1963: 38-39).

Mahalli yemekler: Bu konuda yeterli bilgi sahibi olan ve naylon aşçı adıyla tanınan Hayriye Baltacı’dan alınan bilgilere göre bir düğün yemeği listesi;

1. Çorbalar (toyga çorbası, yoğurtlu çorba veya yağla çorbası)

2. Kavurmalar (haşlama ve kızartma etler)
3. Börek ve komposto (hoşaf)
4. Düğün aşuresi (süt ve nişasta ile yapılır)
5. Dolma veya sarmalar (küçük küçük asma yaprağında sarılı etli ve üzerine sarımsaklı yoğurt dökülen dolma, sütlü aşureden hemen sonra ikram edilir, bu dolmanın etinin içine az miktarda koyunun ak ciğeri karıştırılarak dolmanın yumuşak olması temin edilmiştir.
6. Baklava (Açma baklava)
7. Bamya
8. Pilav (bulgur veya pirinç) (Kayseri 1973 İl Yıllığı, 1973: 125).

Kız Arkası

Düğünden sonra oğlan evi yakın akrabalarını alarak kız evine ziyarete gider bu gezmeye kız arkası denir. Kız tarafının akrabaları da bu davete katılır, burada damat kızın akrabalarıyla tanışılır. El öpmeden sonra kızın anne ve babası damatlarına bir hediye verirler. Kızlarına da takı takarlar. Kısa bir süre sonra aynı şekilde kız evi de oğlan evine iade-i ziyarete bulunur (1950 Doğumlu Zehra Baydoğan ile Yapılan Söyleşi).

Sonuç

Düğün, aile unsurunun ve aile ile ilgili her türlü olgunun önemine işaret eden bir gelenektir. Geleneksel Kayseri düğünleri bağlamında, Kayseri’de evlenme öncesi birtakım süreçlerin birbiri ardına yapılması gerekir. İlk aşama olan görücülük, kız bakma, kız beğenmeyi ifade eder. Aileler, yetişkin erkek çocukları için dünür gezer kendi ailesine, oğluna uygun gördüğü kızını ister, kız tarafı uygun görürse kızını verir. Aksi halde erkek çocuğu olan aile, kız bulana kadar aramaya devam eder. Kız tarafına gidilir söz kahvesi alınır. Daha sonra alışveriş, (düzen) için çarşıya gidilir. 1930-1935 yıllarına kadar düzeni kız evi almış, daha doğrusu şerbetlik alırlarmış, zamanla bu iş oğlan evine geçmiştir. Düzen düzmek demek, kızın nişan günü ve daha sonra giyeceği elbiselerle, diğer aksesuarı (makyaj malzemesi, manto, ayakkabı, terlik, çanta) almak demektir. Çarşı işi günlerce sürer, alınan kumaşlar terziye diktirilir, daha sonra nişan için uygun bulunan büyük bir evde toplanılır. Gelin kızın nişan yüzüğü takıldıktan sonra, erkek tarafı, gelin kıza çeşitli takılar takar, akrabalar da bu hediyelere katılır, nişan şekeri dağıtır. Kız tarafı, erkek tarafına (takı takanlara) çeşitli hediyeler verir. Dünür gezmesi de denilen dünürlük çağırma nişandan sonra başlar. Düğünden önce gerçekleşen bu oturmaları yalnız kız tarafı çağırır ve kız evinin bütün akrabaları tamamlanana kadar devam eder. Dünürlük oturmalarında amaç akrabalar arası tanışmak, kaynaşmaktır. Düğün için davetiye bastırma adeti yoktur. Kadın veya erkek bir kişi seçilir, eline liste verilir, adresler ezberletilir buna da okuyucu denirdi. Bu kişi sokak sokak dolaşır, düğünün gün ve saatini bildirirdi. Kayseri’de düğün

Pazartesi kalın duası ile başlar. Salı, gelin hamamı olur, çarşamba akşamı kına yapılır. Perşembe günü, oğlan evinden öğle üzeri gelen 20-30 yenge kadın, gelini alıp koçularla oğlan evine götürürler. Sabahleyin başlayan düğün, saat 16'ya kadar devam eder, çalgılar çalınır oyunlar oynanır ve türküler söylenir. Düğünden hemen sonra oğlan evi, yakın akrabalarını alarak kız evine ziyarete gider bu gezmeye kız arkası denir. Kız tarafının akrabaları da bu davete katılır, burada damat kızın akrabalarıyla tanıştırılır. Düğünün bitiminde dünürlük gezmeleri tekrar başlar. Bu sefer davet etme sırası oğlan tarafındadır. Gelin kızın gittiği her eve bavullarla kızın elbiseleri taşınır, getirilen bu elbiseler kız tarafından teker teker giyilmek suretiyle sergilenir, bütün takılarını üstüne takar, her kıyafet değişiminin ardından gelin kız misafirlerin elini öperdi.

Kayseri, Osmanlı döneminde de Cumhuriyetin ilk yıllarında da gelenek göreneklerine sıkı sıkıya bağlı bir şehir görünümündedir. Her ne kadar eğitim düzeyi artsa da kızların okullaşma oranı en yüksek seviyeye ulaşsa da bugün dahi aynı gelenekler ve ritüeller büyük oranda devam etmektedir. Kayserililer yıllar içinde kendi örf âdetlerini korumaya ve yaşatmaya gayret etmişlerdir.

Kaynakça

- 1928 Doğumlu Ayten Sırcan ile Yapılan Söyleşi.
- 1939 Doğumlu Ayşe Bozkurt ile Yapılan Söyleşi.
- 1946 Doğumlu Hatun Ulusoy ile Yapılan Söyleşi.
- 1950 Doğumlu Zehra Baydoğan ile Yapılan Söyleşi.
- Berber, O. (2009). Türk Kültüründe Eğlence ve Birlik Unsuru Olarak Düğünler. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. (10): 1-11.
- Çetin, C. (2008). Türk Düğün Gelenekleri ve Kutsal Evlilik Ritüelleri. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi. (48): 111-126.
- Demir, B. K T. (2016). Türk ve Rus Halklarında Eskimeyen Gelenek: Düğün. Ağrı İbrahim Çeçen Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. C 1, (2); 1-18.
- Kartal, A. (2017). Türk Kültürü İçinde Bozkır (Konya) Düğün Geleneginin Değerlendirilmesi. Karadeniz. (36);43-55.
- Kayseri 1973 İl Yıllığı. (1973). Ankara: Kayseri Valiliği Yayınları.
- Konakçı, M. Kayseri Örf, Adet, Gelenek, Göreneklere. Evlilik Extra Dergisi. Kayseri: Omega Yayıncılık.
- Mürüvet Baydoğan. 90 Yaşında, “Mirat-ı Kayseriyye” Yazarı Ahmet Nazif Efendinin Yiğeni, Yemen Cephesi’nde İsmet Paşa’nın Silah Arkadaşı Kahveci Hakkı Ağa (Hakkı Baydoğan)’ın Kızı ile Yapılan Söyleşi.
- Orucov, A. (2018). Evlenme Gelenekleri: Palu ve Nahçıvan Yöresi Üzerine Bir Araştırma. Fırat Üniversitesi Harput Uygulama ve Araştırma Merkezi Uluslararası Palu Sempozyumu Bildiriler Kitabı. S.179-184.
- Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi. (1994). Düğün. (10):15-16.
- Uğuroğlu B. (1963). Kayseri Düğünleri Üzerine Bir Araştırma Denemesi, İstanbul: Yurttaş Kitabevi Folklor Yayınları.
- Yakıcı, A. (2010). Düğün Kelimesi ve Kültürümüzdeki Yeri Üzerine. Milli Folklor. (22)87: 32-36.
- Yeğenoğlu, M. C. (2011). Kayseri’de Yaşam Kültürü. Kayseri İli Yardım Derneği. İstanbul: İstanbul Şubesi Kültür Yayınları.

Ekler

Fotoğraf 1. Kayserili Gelin 1936

Fotoğraf 2. Adalet Hanım Bindallısıyla 1936

Fotoğraf 3. Kayserili Gelin 1936

Fotoğraf 4. Kayserili Gelin 1938

Fotoğraf 5. Abdullah- Mürüvvet Güpgüp 1938

Fotoğraf 6. Kayserili Kadınlar Nişan Töreni 1940

Fotoğraf 7. Kayseri'nin İlk Eczacılarından Hazım Gönen ve Eşi Şekure Hanım 1940

Fotoğraf 8. Seçkin Ailesi Nişan Töreni 1945

Fotoğraf 9. Hasbülbül Ailesi Kınagecesi Bindallı Giymiş Gelinler1949

Fotoğraf 10. Kayserili Gelin 1950.

Fotoğraf 11. Kayserili Gelin 1950